
Szydłowiec - zamek, malowidło ścienne.

Ochrona Zabytków 16/4 (63), 70-71

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Od dłuższego czasu trwają prace konserwatorskie przy późnorenesansowym pałacu zbudowanym w latach 1585—95, przebudowanym w okresie późnego baroku i neogotyku. Przewiduje się realizację pełnego programu prac konserwatorskich i remontowo-budowlanych z przeznaczeniem budynku na liceum ogólnokształcące. Wykonawcą jest Oddział Krakowski PKZ. Zaktualizowana dokumentacja historyczna opracowana przez mgr A. Fischingera wnosi nowe wnioski w zakresie pierwotnego układu osi komunikacyjnych pałacu. Posłuży ona za podstawę do rewizji dotychczasowych założeń projektowych w tym zakresie. Obecnie główny nacisk położono na stopniową konserwację fasad, przy czym w ramach porządkowania ich charakteru stylowego przyjęto kompromisową zasadę, wyrażającą się w dążeniu do wydobywania pierwotnego, późnorenesansowego charakteru budowli, przy jednoczesnym pozostawieniu elementów neogotyckich, jako reliktu restauracji pałacu w okresie romantyzmu. W ubiegłym roku wykonano i częściowo uzupełniono kamieniarkę elewacji wschodniej i zachodniej w południowej części pałacu. Prace te dotyczyły częściowej rekonstrukcji gzymsu wieńczącego, boniowania oraz obramień okiennych. Ustalono, że pochodząca z okresu romantyzmu kamieniarka okienna 2 piętra z bocznych części pałacu przeniesiona zostanie do okien ryzalitu środkowego, który zachowuje zwieńczenie neogotyckie. Do okien 2 piętra w obu częściach pałacu wprowadza się kamieniarkę neutralną, nawiązującą w charakterze do profilów renesansowych (ryc. 3).

Książ — Wielki pałac

Zamek Ossolińskich z 2 ćw. XVII w., zniszczony podczas najazdu szwedzkiego w 1655—57 r., od końca XVIII w. w ruinie. Od roku 1961 trwają prace konserwatorskie prowadzone przez Oddział Krakowski PKZ na podstawie projektu wykonanego przez Oddział Warszawski PKZ. Konsultantem jest dr inż. arch. A. Gruszecki. Założeniem ogólnym jest konserwacja i zabezpieczenie całości jako trwałej ruiny z częściową odbudową budynku bramy oraz częściową rekonstrukcją obwarowań. Zrealizowano dotychczas pełną odbudowę kurtyny północnej, ustalono poziom drogi wałowej oraz wzmocniono częściowo ławki strzeleckie i przedpiersia (ryc. 4). Mur konstrukcyjny w części zrekonstruowanej wykonano z betonu z zewnętrzną okładziną kamienną (ryc. 5). Na wniosek dr inż. arch. A. Gruszeckiego podjęto próbę przespoinowania murów. Zastosowano spoinowanie kamiennych murów w licu w celu zmniejszenia możliwości przenikania wód opadowych. Prace konserwatorskie są w toku.

Krzyżtopór-Ujazd zamek

W roku 1959 rozpoczęto pod kierunkiem prof. dr J. E. Dutkiewicza badania konserwatorskie we wnętrzu kościoła, w wyniku których odkryto w obrębie prezbiterium znaczne fragmenty dekoracji malarskiej ścian pochodzące z dwóch okresów. Fragmenty polichromii gotyckiej znajdują się jedynie w dolnej strefie bocznych ścian prezbiterium. Na ścianie południowej zachowało się malowidło będące zapewne częścią tablicy erekcyjnej z przedstawieniem Chrystusa Boleściwego, dwóch klęczących postaci z herbami Topór na tarczach u góry oraz niezidentyfikowaną świętą (pocz. XV w.). Na ścianie północnej mieści się w układzie dwustrefowym w kwatrowych podziałach malowidło przedstawiające alegorię siedmiu cnót i siedmiu grzechów głównych. Na dużych połaciach ściany wschodniej wokół odsłoniętego okna gotyckiego zachowało się malowidło renesansowe z końca XVI w. Jest to, pokrywająca dywanowo całą płaszczyznę ściany, dekoracja w formie bujnej wici roślinnej, wśród której widnieją m. in. tarcze herbowe podtrzymywane przez rodzajowe postacie gwarków. Prace konserwatorskie przy malowidłach jak i przy późnorenesansowym wyposażeniu ruchomym prezbiterium są w toku.

Olkusz — fara, malowidła ścienne

Oprócz fryzów typu wawelskiego odkrytych w salach 1 piętra przez Studium Konserwacji ASP w Krakowie w roku 1954, odsłonięto ostatnio w jednej z sal tej samej kondygnacji renesansową dekorację malarską ścian, zachowaną we fragmentach. Znajduje się ona w strefie sklepienia pochodzącego z drugiej ćw. XVII w., dostępna obecnie z poziomu II piętra. Jest to dekoracja całościenna skomponowana do pomieszczenia krytego pierwotnie stropem drewnianym. Zachowane fragmenty ukazują iluzjonistyczne motywy arkad wspartych na kolumnach oraz widoczne

Szydłowiec — zamek, malowidło ścienne

w głębi elementy pejzażu. Malowidło wykonane jest techniką wapienną na starannie gładzonym podłożu. Prace odkrywczo-konserwatorskie, połączone ze stopniowym zabezpieczeniem malowidła, prowadzi Oddział Krakowski PKZ (ryc. 6).

Żary — polichromia w zamku

W pomieszczeniach pierwszego piętra zamku Dewinów-Bibersteinów odsłonięto zatynkowaną w XVIII w. renesansową polichromię ścian o przedstawieniach figuralnych i motywach roślinnych. Zachowała się ona w dość dobrym stanie.

M. Pa.

Przydonica — tryptyk

Tryptyk znajdujący się w lewym bocznym ołtarzu kościoła par. w części środkowej zawiera na tle gaju postać M. B. z Dzieciątkiem w nimbie, promienistym na skrzydłach. Zwiastowanie oraz postacie św. Katarzyny i Barbary (3 ćw. XV w.). Zniszczenie malowidła polegało na znacznych ubytkach pierwotnej polichromii oraz odstawaniu zachowanych partii malowidła wraz z gruntem od podłoża. Zabiegi konserwatorskie zmierzają do przytwierdzenia malowidła wraz z gruntem do podłoża oraz na zdejmowaniu przemaalowań. W rezultacie odsłonięto wyjątkowo dobrze zachowaną powierzchnię oryginalnego malowidła. Prace konserwatorskie prowadzi Oddział Krakowski PKZ.

Na podstawie materiałów Konserwatora Zabytków woj. krakowskiego, Działu Dokumentacji Naukowej i Pracowni Malarstwa PKZ Oddziału Krakowskiego oraz zgromadzonych przez mgra inż. M. Paździora

*opracowała
Maria Dayczak-Domanasiewicz*

Katowice — kościół św. Michała, badanie polichromii

Z końcem 1962 roku dokonano przeglądu wnętrza kościoła drewnianego p. w. św. Michała w Katowicach (przeniesionego w 1938 roku z Syryni, pow. rybnicki). Wykonane na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez Laboratorium Główne PKZ Warszawa badania przy użyciu lampy kwarcowej umożliwiły lokalizację i częściowe odczytanie malowideł na oszalowaniu ścian wnętrza, oprócz nie poddanych oględzinom wschodnich ścian nawy przy tęczu. Patronowa polichromia przetrwała głównie na 20 deskach ściany pld. nawy; jakkolwiek widoczna jest również na kilku deskach ściany przeciwległej oraz fragmentach desek użytych do wewnętrznego oszalowania przyziemia pld. ściany prezbiterium. Przeważającym motywem jest roślinno-kwiatowy i tekstylny, w który wplecione są pojedyncze patrony o tematyce zoomorficznej (siedzący lub wspinający się niedźwiadek, jelenek, ptak z rozpostartymi skrzydłami, gryf(?) lub fantastyczne zwierzę) (ryc. 7). Kilkakrotnie powtarza się też motyw odwróconych lilii heraldycznych i sceny z polowania, łączonej z orłem w tarczy. Reszty malowideł zauważono na wewnętrznych ościeżach okien. Wszystkie malowidła zachowały się w zasadzie tylko w czerni; nikiel ślady innych kolorów świadczą o ich uprzedniej barwności. Niespodzianką było odkrycie na północnej ścianie prezbiterium, między tęczą a drzwiami do zakrystii, i w zakrzywieniu kolebki nad ołtarzem głównym dwóch grupowych scen figuralnych z Chrystusem(?) późniejszych (XVII w.?) od polichromii ścian. Zachowane w kolorze kontrastowym (biel i czerń) są w normalnym świetle niezauważalne. Równocześnie wykonaną, w luminiscencji wzbudzonej ultrafioletem i w podczerwieni, fotografie charakterystycznych motywów.

Barbara Ćwiklińska

Gierałtowice — odkrycie późnogotyckiej polichromii

Latem 1962 roku, podczas prac remontowych prowadzonych przez użytkownika w drewnianym kościele w Gierałtowicach (pow. rybnicki, woj. katowickie), dokonano odkrycia pierwotnej polichromii wnętrza. Prowadzone przez art. kons. Kunegundę Ptak prace odkrywkowe pozwoliły na ujawnienie malowideł patronowych na stropach prezbiterium i nawy. Malowidła wykonano na deskach i listwach z za-